Arthur C. Clarke

FANTASTICA ÎNTÂLNIRE DIN ZORI[1]

Era în ultimele zile ale *Imperiului*. Micuţa navă se afla departe de casă şi la o distanţă de aproape o sută de ani-lumină de marea nava-bază, cercetând printre stelele grupate la marginea Căii Lactee. Dar nici măcar aici nu puteau scăpa de umbra care plana asupra civilizaţiei: sub acea umbră, oprindu-se mereu din activitate pentru a se întreba ce se mai întâmplă cu căminele lor îndepărtate, oamenii de ştiinţă de la *Galactic Survey*[2] trudeau mereu la interminabila lor datorie.

Nava avea doar trei ocupanţi, dar toţi trei împreună stăpâneau mai multe ştiinţe şi, în plus, experienţa unei jumătăţi de viaţă în spaţiu. După lunga noapte interstelară, steaua din faţă le încălzea spiritele pe măsură ce coborau spre focurile ei: era puţin mai aurie şi mai strălucitoare decât soarele, care părea acum o legendă a copilăriei lor. Ei ştiau, din experienţa trăită, că şansa de a localiza aici planete era aproape integrală şi, pentru moment, în agitaţia descoperirii, au uitat de alte preocupări.

Au găsit curând o primă planetă. Era un gigant de tip obişnuit, prea rece însă pentru o viaţă protoplasmică şi, probabil, cu scoarţa nestabilă. Astfel că şi-au îndreptat căutarea în direcţia soarelui şi imediat au fost răsplătiţi.

Au dat de o lume care le-a stârnit dorul de căminul lor, o lume unde totul le părea familiar, fără să existe totuşi vreo identitate. Două mase mari de pământ pluteau pe mări verzi-albastre, acoperite cu gheaţă la cei doi poli. Erau câteva regiuni pustii, dar pe cea mai mare parte a planetei se putea zări fertilitatea şi, chiar de la această distanţă, semnele vegetaţiei erau evidente.

În timp ce coborau în atmosfera acelei planete, se uitau lacomi la peisajul care se desfăşura în faţa lor. Apoi, către prânz, s-au îndreptat spre regiunile subtropicale. Cu toată povara ei, nava a trecut prin cerul fără nori, spre un râu mare. Acolo au frânat fără mult

---

[1] Titlul original: Encounter in the Dawn (aka "Expedition to Earth"); Publicată în Amazing Stories, June-July 1953. Textul care urmează a apărut în antologia de proză SF „Fantastica întâlnire din zori”, Editura Junimea, 1975. Traducerea Viorica Vizante.

[2] Cercetarea galactică (N.T.).

zgomot şi s-au oprit în ierburile înalte de la marginea apei.

Nimeni nu s-a mişcat: nu era nimic de făcut până când instrumentele automate nu-şi terminau treaba lor. Apoi un clopot a sunat slab şi luminile de pe panoul de control s-au aprins, formând o schemă haotică înţeleasă doar de echipaj. Cu un oftat de uşurare, căpitanul Altman s-a ridicat în picioare.

„Avem noroc”, a spus el. „Putem ieşi fără protecţie, dacă testele patogene sunt satisfăcătoare. Ce zici de locul acesta la care ne-am oprit, Bertrond?”

„Stabil, din punct de vedere geologic – cel puţin, nu are vulcani activi. N-am văzut nicio urmă a vreunui oraş mare, dar asta nu dovedeşte nimic. Dacă există o civilizaţie aici, poate că a trecut de acest stadiu”.

„Sau încă nu l-a atins?”

Bertrond a ridicat din umeri. „Amândouă sunt la fel de posibile. Cercetările pe o planetă de mărimea aceasta ne vor lua destul timp”.

„Mai mult timp decât avem noi”, a spus Clindar, privind la tabloul de control care-i unea cu nava bază şi, de acolo, la centrul ameninţător al galaxiei. A urmat o clipă de tăcere. Apoi Clindar s-a îndreptat spre tabloul de control şi a apăsat pe o serie de clape, cu mişcări reflexe.

Cu un mic şoc, o porţiune a carcasei a alunecat într-o parte şi al patrulea membru al echipei, un robot, a păşit afară pe nouă planetă, încovoindu-şi membrele de metal şi reglând servomotoarele la gravitaţia respectivă. În interiorul navei s-a aprins un ecran de televiziune, revelând o privelişte largă, de ierburi unduitoare, câteva zone de copaci, la mijloc, ca şi strălucirea râului. Clindar a apăsat un buton şi imaginea continua pe ecran, în timp ce robotul. Şi-a întors capul.

„Unde mergem?” a întrebat Clindar.

„Să ne uităm la acei copaci”. a răspuns Altman. „Dacă există vreo viaţă animală, acolo o vom găsi”.

„Priveşte!” a strigat Bertrond. „O pasăre!”

Degetele lui Clindar zburau pe tabloul de comandă: imaginea s-a centrat pe pată micuţă care a apărut dintr-odată în stânga ecranului şi s-a întins repede, în timp ce obiectivul telefoto al robotului a început să acţioneze.

„Ai dreptate”, a spus el. „Pene – cioc – creşte pe scara evoluţiei.

Acest loc pare promiţător. Voi pune în funcţiune şi aparatul de fotografiat”.

Prin mersul său, robotul legăna imaginea transmisă, dar asta, ca de obicei, nu le distrăgea atenţia. Ceea ce îi supăra era această explorare printr-un mijlocitor, atunci când toate impulsurile lor le strigau cu glas tare să părăsească nava, să alerge prin iarbă şi să simtă vântul suflându-le în faţă. Totuşi însemna să-şi asume un risc prea mare, chiar într-o lume care părea atât de accesibilă. Întotdeauna există o capcană ascunsă în spatele celei mai zâmbitoare feţe a naturii. Animale sălbatice, reptile veninoase, mlaştini – moartea putea să-l surprindă într-o mie de deghizări pe exploratorul imprudent. Şi cei mai răi dintre toţi erau duşmanii invizibili – bacteriile şi virusurile – împotriva cărora singura apărare rămânea doar distanţa celor o mie de ani-lumină.

Un robot putea să râdă de toate aceste primejdii şi chiar dacă, aşa cum s-a întâmplat uneori, întâlnea un animal destul de puternic ca să-l distrugă, ei bine, maşinile puteau fi întotdeauna înlocuite.

Pe câmpia cu iarbă nu au întâlnit nimic. Dacă unele animale mici au fost deranjate de trecerea robotului, ele au rămas în afara câmpului vizual. Clindar a încetinit înaintarea robotului în timp ce se apropia de copaci şi cei ce supravegheau din interiorul navei cosmice au tresărit involuntar la vederea ramurilor care păreau să le şfichiuiască ochii. Imaginea s-a întunecat pentru o clipă, înainte că mecanismele de ghidare să se fi autoreglat pentru o lumină mai slabă; apoi a revenit la normal.

În timp ce robotul avansa, pădurea mişuna de viaţa care, fie că stătea la pândă în cătini, se căţăra printre ramuri, zbura prin aer sau fugea fremătând şi bolborosind printre copaci. Şi, în tot acest timp, aparatele de fotografiat automate luau imaginile ce se formau pe ecran, adunând material ce urma să fie analizat de biologi atunci când se vor întoarce la nava-bază.

Clindar a oftat uşurat când copacii s-au rărit brusc. Era o muncă istovitoare să ţină robotul să nu se zdrobească de obstacolele pe care le întâlnea în pădure, dar pe teren deschis putea să-şi poarte singur de grijă. Apoi imaginea a tremurat ca sub lovitura unui ciocan. S-a auzit o bufnitură ca un scrâşnet metalic, scena de pe ecran a sărit, iar robotul s-a clătinat şi a căzut.

„Ce-i asta?” a strigat Altman către Clindar, „te-ai împiedicat în

butoanele de pe tabloul de comandă?”

„Nu”. a răspuns el înciudat, zburând cu degetele de-a lungul tabloului. „Ceva a atacat din spate. Sper... ah!... încă îl stăpânesc”.

Apoi a adus robotul într-o poziţie de şedere şi i-a fixat capul. Nu i-a trebuit mult ca să găsească explicaţia dereglării. La o distanţă de câţiva metri, se afla un mare patruped care avea un şir de colţi fioroşi şi care-şi lingea coada cu supărare. Era evident faptul că încerca să se decidă dacă să atace din nou sau nu.

Încetul cu încetul, robotul s-a ridicat în picioare, timp în care gigantul animal se pregătea să sară. Un zâmbet a trecut repede pe faţa lui Clindar: ştia ce are de făcut în această situaţie. Degetul său cel mare a căutat pipăind rar clapa întrebuinţată, etichetată *Sirenă*.

Pădurea a răsunat de un strigăt înfiorător, crescând şi descrescând, ţâşnit din difuzorul aflat; în robot, şi maşina a înaintat ca să-şi întâlnească adversarul, cu braţele agitate în faţă. Uluit, animalul aproape că a căzut pe spate în efortul lui de a se întoarce şi, în câteva secunde, a dispărut din vedere.

„Acum cred că va trebui să aşteptăm ore întregi până când toate celelalte vieţuitoare vor ieşi din nou din ascunziş”, a spus Bertrond mâhnit.

„Nu ştiu multe despre psihologia animală”, a replicat Altman, „dar este, oare, normal să „atace ceva complet necunoscut?”

„Unele atacă tot ce se mişcă, dar e un fapt puţin obişnuit. În mod normal, atacă numai pentru hrană sau dacă sunt speriate. La ce faci aluzie? Vrei să sugerezi că mai sunt şi alţi roboţi pe această planetă?”

„Bineînţeles că nu. Dar prietenul carnivor poate a confundat maşina noastră cu un biped comestibil. Nu crezi că acest luminiş din junglă pare cam nenatural? Ar putea uşor să fie un drum de trecere”.

„În acest caz”, a răspuns prompt Clindar, „o să-l urmăm şi-o să vedem. M-au plictisit aceşti copaci din care se pot ivi surprize, dar sper să nu mai sară nimic asupra noastră – mă enervează”.

„Ai dreptate, Altman”, a spus Bertrond puţin mai târziu. „Cu siguranţă că este vorba de o trecere făcută. Dar asta nu înseamnă neapărat inteligenţa. În definitiv, animalele...”

S-a oprit în mijlocul frazei şi, în acelaşi timp, Clindar a sistat şi înaintarea robotului. Din această trecere s-a deschis brusc o largă poiană, aproape cu totul ocupată de un sat cu colibe şubrede. Era înconjurat de o palisadă de lemne împletite, ceea ce însemna un mijloc

de apărare împotriva unui duşman – care, însă, în momentul de faţă nu prezenta nicio ameninţare, deoarece porţile erau larg deschise şi dincolo de ele locuitorii îşi vedeau paşnic de treburile lor.

Timp de câteva minute, cei trei exploratori au privit ecranul în tăcere. Apoi Clindar s-a înfiorat puţin şi a remarcat: „Ce ciudat! Ar părea că este planeta noastră, cu o sută de mii de ani în urmă. Simt ca şi cum m-aş fi întors în timp!”

„Nu este nimic straniu în privinţa ei”. a spus practicul Altman. „În definitiv, noi am descoperit aproape o sută de planete având felul nostru de viaţă”.

„Da”. a replicat Clindar. „Numai o sută în întreaga galaxie! Eu, totuşi, cred că e destul de ciudat că ni s-a întâmplat tocmai nouă”.

„Ei bine, trebuia să i se întâmple *cuiva*”, spuse Bertrond cu filosofie. „Până una-alta, trebuie să efectuăm procedeul nostru de contact. Dacă trimitem robotul în sat, va stârni panică”.

„Această operaţie”, a spus Altman, „s-o realizăm în deplină tăcere. Ceea ce trebuie să facem este să abordăm un aborigen singur şi să-i dovedim că suntem prietenoşi. Ascunde robotul, Clindar, undeva în pădure, de unde poate să supravegheze satul fără să fie reperat. Avem în faţa noastră o practică antropologică de o săptămână!”

Au trecut trei zile până când testele biologice au arătat că părăsirea navei nu este primejdioasă. Chiar şi aşa, Bertrond a insistat să meargă singur, dar totodată sprijinit de prezenţa atotputernicului robot. Cu un asemenea aliat nu se temea de animalele mari ale acestei planete, iar apărarea naturală a corpului său putea să facă faţă împotriva microorganismelor. Aşa, cel puţin, l-au asigurat cercetătorii care, în general, făceau prea puţine greşeli, ţinând seamă de complexitatea problemei…

El a stat afară din navă o oră, savurând cu prudenţă mediul râvnit, timp în care tovarăşii săi îl priveau cu invidie. Vor mai trebui alte trei zile înainte de a fi absolut siguri că nu era primejdios să urmeze exemplul lui Bertrond. Între timp, erau destul de ocupaţi să supravegheze satul prin mijloacele robotului şi să fotografieze tot ce puteau. În timpul nopţii, au mişcat nava cosmică astfel ca ea să fie ascunsă în desişul pădurii, deoarece nu doreau să fie descoperiţi înainte de a fi gata.

Şi în tot acest timp veştile de acasă erau din ce în ce mai rele. Deşi faptul că se aflau aici, atât de departe, la capătul universului,

aceste veşti erau oarecum diminuate, dar apăsau totuşi greu asupra sufletului lor şi uneori chiar copleşindu-i cu un sentiment de zădărnicie. În fiecare clipă ştiau că putea să le vină semnalul de rechemare, deoarece *Imperiul* îşi aduna ultimele resurse, în ultimele sale clipe. Dar până atunci ei îşi vor continua munca, ca şi cum ştiinţa pură ar fi fost singurul lucru care conta.

La şapte zile după aterizare, erau gata să facă experienţa. Ştiau acum ce poteci foloseau sătenii când se duceau la vânătoare şi Bertrond a ales una dintre căile cel mai puţin frecventate. Apoi s-a fixat în mijlocul potecii şi s-a instalat să citească o carie.

Bineînţeles că nu a fost aşa de simplu: Bertrond luase toate precauţiile imaginabile. Ascuns în cătini, la o distanţă de câţiva zeci de metri, robotul supraveghea prin lentilele lui telescopice, iar în mâini ţinea o armă mică, dar ucigătoare. Dirijându-l din nava cosmică şi cu degetele pregătite deasupra tabloului de comandă, Clindar aştepta să facă ceea ce ar fi fost necesar.

Aceasta era latura negativă a planului: cea pozitivă era mai vizibilă. La picioarele lui Bertrond, zăcea cadavrul unui mic animal cornut care, spera el, va fi un dar acceptabil pentru oricare vânător în trecere pe acest drum.

După două zile, radioul din costumul său de protecţie a dat un avertisment. Perfect calm, deşi sângele îi bătea puternic în vine, Bertrond a lăsat cartea deoparte şi s-a uitat de-a lungul cărării.

Sălbaticul înainta destul de încrezător, legănând o lance în mâna dreaptă. Când l-a văzut pe Bertrond, s-a oprit o clipă, apoi a înaintat prudent. Putea să-şi spună că nu era nimic de temut, deoarece străinul era slab şi evident neînarmat.

Când nu-i mai despărţea decât câţiva metri, Bertrond a zâmbit liniştitor şi s-a ridicat încet în picioare. S-a aplecat, a luat cadavrul şi l-a purtat înainte, ca pe o ofrandă. Gestul ar fi fost înţeles de orice creatură, din orice lume, şi a fost înţeles şi aici. Sălbaticul a întins mâna, a luat animalul şi l-a aruncat pe umăr fără niciun efort. S-a uitat o clipă fix în ochii lui Bertrond, cu o expresie de neînţeles. Apoi s-a întors şi a mers spre sat. De trei ori s-a uitat în urmă, ca să vadă dacă Bertrond îl urmează, şi de fiecare dată Bertrond i-a zâmbit şi i-a făcut un semn liniştitor cu mâna. Întregul episod a durat un minut. Ca prim contact între două rase, a fost complet lipsit de dramatism şi cu oarecare demnitate.

Bertrond nu s-a mişcat până când celălalt nu a dispărut din vedere. Apoi s-a relaxat şi a vorbit la microfonul din costumul său.

„Acesta a fost un început destul de bun”, a spus el jubilând. „Omul nu s-a arătat deloc speriat sau măcar bănuitor. Cred că se va întoarce”.

„Totuşi, parcă pare prea frumos ca să fie adevărat”. a spus vocea lui Altman în urechea sa. „Aş fi crezut că va fi sau speriat sau ostil. *Tu* ai fi acceptat un dar generos de la un străin ciudat?”

Bertrond se întorcea încet spre navă, în timp ce robotul a ieşit din ascunziş şi făcea gardă la câţiva paşi în spatele său.

„*Eu* nu aş fi acceptat”, a răspuns el, „dar aparţin unei comunităţi civilizate. Cei complet primitivi pot reacţiona faţă de străini în mai multe feluri, conform experienţei lor trecute. Presupune că acest trib nu a avut niciodată vreun duşman. Asta este foarte posibil pe o planetă mare, dar slab populată. Atunci ne putem aştepta la curiozitate, dar deloc la teamă”.

„Dacă oamenii aceştia nu au duşmani”, a intervenit Clindar, care nu mai era cu totul absorbit cu dirijarea robotului, „de *ce* au o palisadă în jurul satului?”

„Mă refer la duşmani *umani*”, a replicat Bertrond. „Dacă aceasta este adevărat, sarcina noastră va fi imens simplificată”.

„Crezi că se va întoarce?”

„Desigur. Dacă este uman, cum cred, curiozitatea şi lăcomia îl vor face să se întoarcă. În două zile vom fi prieteni intimi”.

Privind obiectiv, totul a devenit o stranie rutină, în fiecare dimineaţă, robotul se ducea să vâneze sub comanda lui Clindar, până când a ajuns cel mai înverşunat ucigaş din junglă. Apoi Bertrond aştepta până ce Yaan – cea mai apropiată pronunţare a numelui său pe care au putut-o reda – venea cu paşi mari şi plin de încredere de-a lungul potecii. Sosea la aceeaşi oră, în fiecare zi, şi întotdeauna singur. Ei se mirau de asta: oare voia să păstreze marea lui descoperire numai pentru el şi astfel să se bucure de renume pentru dibăcia lui vânătoreasca? Dacă era aşa, dovedea o prevedere şi o viclenie neaşteptată.

La început, Yaan pleca imediat cu ofranda, ca şi cum s-ar fi temut că generosul donator s-ar fi putut răzgândi. Curând, totuşi, aşa cum sperase Bertrond, a putut fi determinat să rămână un timp pe loc, prin simple trucuri vrăjitoreşti şi o etalare de ţesături şi sticle viu

colorate care-i făceau o plăcere copilărească. În cele din urmă, Bertrond a reuşit să-l atragă într-un fel de conversaţie prolixă, care era imprimată şi filmată prin ochii robotului ascuns.

Probabil că într-o zi filologii vor putea să analizeze acest material. Cel mai bun lucru pe care Bertrond îl avea de făcut, era să descopere semnificaţia câtorva verbe şi substantive simple. Faptul era îngreuiat şi de aceea că Yaan nu numai că folosea cuvinte diferite pentru acelaşi lucru, ci uneori acelaşi cuvânt pentru lucruri diferite.

Între aceste întrevederi zilnice, nava călătorea departe, cercetând planeta din aer şi uneori aterizând pentru studii mai detaliate. Deşi au mai observat şi alte câteva aşezări omeneşti, Bertrond nu a făcut nicio încercare să intre în legătură cu ei, căci era uşor de văzut că toţi se aflau la acelaşi nivel de cultură ca şi comunitatea lui Yaan.

Deseori Bertrond se gândea că totul părea o farsă deosebit de proastă a destinului, ca una dintre foarte puţinele rase cu adevărat umane ale galaxiei să fie descoperită chiar în acest moment al timpului. Nu cu mult în urmă, acesta ar fi fost un eveniment de o imensă importanţă. Acum însă civilizaţia planetei lor era prea ameninţata ca să se poată arăta un interes deosebit acestor veri primitivi care se aflau de-abia la zorile istoriei

Numai când Bertrond a fost sigur că a devenit parte integrantă din viaţa lui Yaan, i-a făcut cunoştinţă cu robotul Ei îi arătă lui Yaan imaginile dintr-un caleidoscop, când Clindar a adus maşina ce venea cu paşi mari prin iarbă şi cu ultima ei victimă bălăbănindu-se pe braţul ei de metal. Pentru prima oară Yaan a arătat ceva ce putea să însemne frica, dar s-a relaxat la cuvintele liniştitoare ale lui Bertrond, deşi continuă să supravegheze monstrul care avansa şi care s-a oprit la o oarecare distanţă. Bertrond i-a ieşit înainte, să-l întâlnească. Atunci robotul şi-a ridicat braţele şi i-a înmânat animalul mort. Ei l-a luat solemn şi l-a purtat înapoi la Yaan, clătinându-se puţin sub povara neobişnuită.

Bertrond ar fi dat mult ca să ştie exact ce gândea Yaan când a acceptat darul. Încerca el, oare, să ştie dacă robotul era stăpân sau sclav? Poate că o asemenea concepţie era dincolo de înţelegerea lui; poate că, pentru el. Robotul nu era decât un alt om, un vânător prieten al lui Bertrond.

Vocea lui Clindar, puţin mai amplificată faţă de cea naturală, s-a

auzit din difuzorul robotului.

„Este uimitor cât de calm ne acceptă. Nimic nu-l va speria, oare?”

„Tu îl judeci după propriul tău criteriu”. a replicat Bertrond. „Aminteşte-ţi că psihologia lui este cu totul diferită şi mult mai simplă. Acum, că are încredere în mine, tot ce vine de la mine nu-l mai poate îngrijora”.

„Mă întreb dacă este valabil pentru întreaga sa rasă?” s-a întrebat, la rândul său, Altman. „Nu se poate trage o concluzie generală după comportarea unui singur specimen. Vreau să văd ce se întâmplă când vom trimite robotul în sat”.

„Alo!” a exclamat Bertrond. „*Asta* l-a surprins. Nu a întâlnit încă niciodată o persoană care să poată vorbi cu două voci diferite”.

„Crezi că va ghici adevărul când ne va întâlni?” a spus Clindar.

„Nu. Robotul va fi pură vrăjitorie pentru el, dar nu-l va uimi mai mult decât focul, fulgerul şi toate celelalte forţe pe care le-a cunoscut până acum”.

„Ei bine, şi acum ce mai urmează?” a întrebat Altman, puţin nerăbdător, „Îl aduci la navă sau te duci tu mai întâi în sat?”

Bertrond a ezitat. „Mi-e teamă să nu fac prea multe, prea repede. Cunoşti accidentele care s-au întâmplat cu rase străine când s-a procedat în grabă, îl voi lăsa să se gândească bine la asta şi, când ne vom întoarce, mâine, voi încerca să-l conving să ia robotul cu el în sat”.

În nava ascunsă, Clindar a reactivat robotul şi a început să-l mişte din nou. Ca şi Altman, a devenit şi el puţin nerăbdător faţă de această prudenţă excesivă, dar în ceea ce priveşte toate problemele relative la forme de viaţă străină, Bertrond era expertul iar ei trebuiau să asculte dispoziţiile sale.

Bertrond avea momente acum când aproape că dorea să fie el însuşi un robot, lipsit fiind de sentimente sau emoţii, capabil să urmărească detaşat atât căderea unei frunze, cât şi agonia unei lumi.

Soarele era jos când Yaan a auzit vocea puternică ce striga din junglă. A recunoscut-o imediat, în ciuda amplorii ei neomeneşti: era vocea prietenului său care îi chemă.

În tăcerea ce-a urmat, viaţa satului s-a oprit. Chiar şi copiii şi-au încetat jocul; singurul sunet era strigătul subţire al unui prunc speriat de liniştea bruscă.

Toţi ochii s-au îndreptat asupra lui Yaan, care s-a dus repede la

coliba sa şi a apucat lancea de lângă intrare. Palisada urma să fie curând închisă împotriva animalelor ce umblă noaptea după pradă, dar el nu a şovăit când a păşit afară, spre umbrele prelungi. Trecea poartă când acea voce puternică l-a chemat din nou, având însă acum o notă de urgenţă care, totuşi, putea fi înţeleasă dincolo de orice barieră de limbaj şi de cultură.

Uriaşul lucios, care vorbea cu mai multe voci, l-a întâmpinat aproape de sat şi i-a făcut semn să-l urmeze. Nu era nici urmă de Bertrond. Au mers o bună bucată de drum până ce l-au zărit stând în picioare, nu departe de marginea râului, şi privind prin întuneric apele încete.

S-a întors atunci când Yaan s-a apropiat, dar pentru o clipă a dat impresia că nu este conştient de prezenţa lui. Apoi a făcut un semn robotului să plece, iar acesta s-a retras la distanţă.

Yaan aştepta. Era răbdător şi, deşi nu ar fi putut-o exprima niciodată în cuvinte, era mulţumit. Când se afla împreună cu Bertrond, simţea primele semne ale unui devotament dezinteresat, cu totul iraţional, pe care rasa să nu-l va realiza pe deplin încă foarte mult timp.

Era un tablou ciudat. Aici, pe malul râului, stăteau doi bărbaţi. Unul dintre ei era îmbrăcat într-o uniformă strânsă pe el şi prevăzută cu micuţe mecanisme, complicate. Celălalt purta pielea unui animal şi avea o lance cu vârful de cremene. Zece mii de generaţii se aflau între ei, zece mii de generaţii şi un abis nemăsurabil în spaţiu. Totuşi, amândoi erau fiinţe omeneşti. Aşa cum trebuie s-o facă adesea în eternitate, Natura a repetat unul din modelele ei fundamentale.

La un moment dat, Bertrond a început să vorbească, mergând de colo până colo cu paşi repezi, iar vocea sa trăda o urmă de nebunie.

„Totul s-a terminat, Yaan. Speram că, ajutaţi de ştiinţa noastră, am fi putut să vă scoatem din primitivism într-o duzină de generaţii, dar acum va trebui să luptaţi ca să vă croiţi singuri drum prin junglă şi, probabil, vă va trebui sute de mii de ani ca s-o realizaţi. Îmi pare rău – sunt atât de multe pe care le-am fi putut face pentru voi! Chiar şi acum aş fi vrut să rămân aici, dar Altman şi Clindar vorbesc despre datorie şi cred că au dreptate. Este destul de puţin ceea ce putem noi face, dar lumea noastră ne cheamă şi nu ne este îngăduit s-o părăsim.

Aş vrea să poţi să mă înţelegi, Yaan. Aş vrea să ştii ce-ţi spun. Îţi las aceste unelte: unele dintre ele vei descoperi cum să le foloseşti, deşi probabil că nu va trece nicio generaţie şi ele vor fi pierdute sau uitate.

Priveşte cum taie această lamă: se vor scurge alte veacuri până când lumea ta va putea face perechea ei. Şi pe asta păstreaz-o bine: când apeşi butonul – iată! Dacă o foloseşti cu economie, îţi va da lumină ani de zile, totuşi, mai curând sau mai târziu, se va stinge. Cât despre celelalte lucruri de aici – vezi şi tu ce poţi să faci cu ele.

Iată că apar primele stele, acolo sus, la răsărit… Te uiţi vreodată la stele, Yaan? Mă întreb cât timp va trece până când veţi descoperi ce sunt ele și mă întreb ce ni se va fi întâmplat nouă până atunci. Acele stele sunt căminele noastre, Yaan, și noi nu le putem salva. Multe au şi murit deja, în explozii atât de mari, încât nici eu nu-mi pot imagina mai mult decât tine. Peste o sută de mii de ani de ai voştri, lumina acelor ruguri funerare va ajunge la lumea voastră şi-i va face pe oamenii ei să se întrebe. Până atunci, poate, rasa voastră va ajunge la stele. Aş vrea să vă pot preveni împotriva greşelilor pe care le-am făcut noi şi care acum ne vor costa tot ce am câştigat.

Este bine pentru voi, Yaan, că lumea voastră se află aici, la graniţa universului. Puteţi scăpa de soarta care ne aşteaptă pe noi. Într-o zi, poate, navele voastre se vor duce să caute printre stele, aşa cum am făcut noi, și s-ar putea să dea peste ruinele lumilor noastre şi să se întrebe cine am fost. Dar ei nu vor şti niciodată că noi doi ne-am întâlnit aici, lângă acest râu, când rasa voastră era crudă încă.

Iată că vin prietenii mei; ei nu-mi vor mai lăsa timp. Adio, Yaan, foloseşte bine lucrurile pe care ţi le-am lăsat. Ele sunt cele mai mari comori pentru lumea voastră”.

Ceva uriaş, care sclipea în lumina stelelor, cobora vertiginos de pe cer. Nu a atins pământul, dar s-a oprit puţin deasupra suprafeţei lui şi, într-o tăcere perfectă, un dreptunghi de lumină s-a deschis pe o latură. Robotul a apărut din noapte şi a intrat prin uşa de aur. Bertrond l-a urmat, oprindu-se o clipă în prag, pentru a-i face lui Yaan semne cu mâna. Apoi, în spatele său s-a închis întunericul.

Asemenea unei coloane de fum ieşită dintr-un foc, nava s-a ridicat. Se vedea mică, încât Yaan avea impresia că poate s-o ţină în mină, dar apoi, îndepărtata arătare s-a pierdut într-o dâră de lumină, în sus, până ce s-a auzit dinspre stele un bubuit de tunet peste pământul care dormea, iar Yaan a ştiut atunci că zeii au plecat şi nu vor mai reveni nicicând.

A mai stat un timp lângă apele ce se mişcau încet şi în sufletul lui a pătruns un sentiment de pierdere pe care nu-l va mai uita

niciodată şi pe care nu-l va înţelege niciodată. Apoi, cu grijă şi cu veneraţie, a adunat darurile pe care le lăsase Bertrond.

Sub stele, siluetă singuratică mergea spre casă pe un pământ fără nume. În urma sa, râul şerpuia lin spre mare, prin câmpiile roditoare pe care, peste mai mult de o mie de secole de acum înainte, descendenţii lui Yaan vor construi marele oraş pe care-l vor numi Babilon.